

kirimana i waenganui i te Taura Whiri me te Tāhuhu e āwhinahia ai te hunga whakaako, e akiaki ana kia eke ki *terima tekau ngā kaiwhakaako ki ia hui*. Ki te kore e pēnei rawa te tokomaha o ngā kaiwhakaako e haere mai ana ki ēnei kura, kua mate tā mātou whakahoki i tētahi wāhanga o te pūtea, ā, e kore pea e whiwhi pūtea anō i te Tāhuhu hei whakahaere i ēnei kura. Nā reira koinei anō i whakaaro ake ai tēnei pito me āta inoi anō ngā kaiwhakaako kia tautoko mai i te kaupapa.

E rua atu anō ngā kura whakapakari reo ka tū ā te tau 1996. Ko te tuarua, ka tū ki Hirangi, ki roto o Tokaanu, ā te 29 o Pipiri ki te 5 o Hōngongoi, ā, ko te tuatoru, ka tū ki Kirikiriroa, atu i te 14 ki te 20 o Mahuru.

Nau mai, haere mai ki ēnei hui me kore e kitea mai i reira he paku maramara e māmā ake ai ngā kawenga reo Māori i ngā wāhi katoa e haere nei kōrua ko tō hiahia kōrero Māori. Ehara i te mea he rongoā kei ēnei hui mō ngā raru katoa e pā mai ana ki tō tātou reo, ki te hunga kōrero Māori rānei o ēnei rā. Heoi anō, me ki pēnei noa ake, *tērā pea* he paku āwhina ka taea e wherū ai ko Tūhauwiri, e whitawhita ai ko Tūhauora i roto i ā tātou whāinga e ora tonu ai te reo.

Te Hui Kaiwhakamāori i tū ki Alice Springs, Ahitereiria 18-21 Whiringa-ā-nuku 1995

I runga anō i te reo tāwhiri mai o te Hunga Whakamana Kaiwhakamāori o Ahitereiria ka whai wāhi atu te Ahorangi ki te hui nei.

Ko te kaupapa ake ia o tēnei hui he whiriwhiri i ngā āhuatanga, i ngā take e whai hua ai te whakatū i tētahi ratonga kaiwhakamāori mā te tangata whenua, tae atu hoki ki ērā o ngā moutere o Torres Straits.

I tono mai ai kia whai wāhi atu a konei nā te mea ko tō tātou reo kua whakamanahia e tō tātou kāwanatanga kia kīia ai he reo mana nō tēnei whenua ka tahi, kua whakatūria hoki tētahi whakahaere mā reira e whakamātautau, e whakaae, e whakamana te hunga kaiwhakamāori ka rua.

I te hiahia noa iho te huihuinga nei kia rongo e pēhea ana te āhua o te taha kaiwhakamāori, ā, me aha rawa a reira e ōrite mai ai ki konei.

Me ki noa ake au kāore i kātata te āhua o te noho a ngā iwi o reira ki tā tātou o konei. Kāore i te kī e waimarie noa ake ana, e pai noa ake ana tā tātou noho i konei engari e ki kē ana au he rere kē te āhua o reira i tō konei.

Tuatahi, i māmā ai i konei nā te mea kotahi noa iho te reo ahakoa ōna paku rerenga kētanga ki tēnā iwi, ki tēnā iwi. Ahakoa tērā āhua e mārāma ana te reo ahakoa huri ki hea, ki roto rānei i tēhea iwi. Engari ia a Ahitereiria neke atu i te 200 ngā reo, ā, me pēhea te whakatau ko ēhea reo kia whāia, ko ēhea reo kia pareia ki rahaki? Koinei tētahi take nui i whāia engari kore rawa nei i tau.

Ko tāku i kī atu ai ko te ture o konei i whai ko ngā rohe e kaha tonu ana te kōrerotia o te reo Māori, arā, atu i te moana o Taupō ka heke whakararo, ā, mai i te rā whiti ki te rā tō. Tērā pea hei paku whakamāmā i te take me whai anō rātou kia pērā, arā, ko ngā reo e kaha ana te kōrerotia, ā, e nui ana ngā kaikōrero ko ērā e whai i te tuatahi, ā, mō muri mai ētahi atu. I noho tērā hei take kia āta whakaarotia.

Ko tētahi anipā nui i puta ko te taha whakangungu kaiwhakamāori. Ko te mate o te nuinga ko te reo Pākehā kāore i te eke ki ngā taumata e hiahiatia ana, ā, e mārāma ai hoki ki te kaiwhakamāori kia tika, kia mārāma ai tana whakamāori.

I te whāia te whakaaro kia āta whakatūria he kura whakangungu engari kia kaua e kotahi noa iho. Ko ētahi o ngā kuratini me tētahi o ngā whare wānanga kei te whai i tēnei kaupapa engari e uaua ana ki te tangata whenua te haere atu nā te kore moni, nā te kore i mōhio pai ki te reo Pākehā, nā te kore i pīrangi hūnuku ki wāhi kē atu noho mai ai i te wā o te whakangungutanga me ērā momo take.

Tū mai tēnā kaikōrero me ōna whakaaro, tēnā me ōna, ā, i te hīkinga o te hui ka āhua puta ki te whai ao, ki te ao mārāma engari kei te nui tonu ngā āhuatanga hei titiro anō mā rātou.

Kia hoki noa ake aku kōrero ki te āhua o ngā reo o reira. Ko ētahi o ngā reo kei te iti ake i te 100 ngā kaikōrero, ā, ko ētahi kei ōna mano nei e haere ana. Pēnei anō i a tātou nei ko te hunga noho mohoa kei te mau ki te reo ko ērā o ngā tāone kua kore noa atu i mōhio engari e kaha ana ērā ki te āki kia mau te reo. Ko te hunga mātau o te iwi nei, kua puta nei i ngā whare wānanga he tino mārāma te puta o te whakaaro, ā, ka riro pea mā rātou hei whakatau ko tēhea te ara tika hei whāinga, hei takahanga.

Kei te kaha te titiro pēnei mai ki a tātou o konei hei whakatauiria atu he aha te aha. Ko tāku i kī atu ai kāore anō kia tino tika i a tātou engari whātorohia mai ngā mea e kite ana rātou kei te pai, ā, ka whai hua ki a rātou.

He hui pai - i tutū te puehu, i whiua te kōrero, i tau te rangimārie i te mutunga iho. Me kore ake nei te hui Māori, nē hā?